

Noter: Hele materialet er i »Varde Raadstuearkiv 1750-1885« (D 31-87) på Landsarkivet i Viborg. 1) C. Lindberg Nielsen: »Varde Bys Historie«, Varde 1942, s. 196-98. 2) Om Kruuse kan læses hos O. Norn: »Bygmester Anders Kruuse i Horsens« i Kulturminde 1944 (Kbh. 1944) s. 33-79. 3) Grundplanen er gengivet hos C. Lindberg Nielsen, anf. værk, s. 198.

EN BEVÆGET BRYLLUPSNOT

»En slet kone«. Med de ord karakteriserer Wiberg sognepræsten hr. Morten Pedersen Limes kone i Brørup. Og denne bedømmelse bliver til fulde bekræftet både af O. Nielsen i hans Malt Herred og af Vilh. Bangs skildring af hende i Jyske Samlinger.

I de nævnte kilder kaldes hun Stineke Pedersdatter. I den mere folkelige tingbog for Gørding-Malt herred hedder hun Kirsten Pedersdatter.

For at få kaldet, som hr. Morten overtog 1676, havde han lovet at ægte formandens besovede steddatter. Men da — ifølge recessen — »ingen præstemand må ægte nogen kvindeperson, som af anden tilforn besøvet befindes«, blev ægteskabet ikke til noget. I stedet for giftede han sig med Stineke eller Kirsten Pedersdatter, en rig købmandsdatter fra Fredericia. Snart bekræftede det gamle ord sig, at man kan købe guld for dyrt. Hun blev ham en dyr kone. Medgiften svandt bort, og han måtte døje ondskab og ulykke med hende. Formanden, der først døde 1692, beholdt indtægterne af Brørup sogn, så de nye præstefolk som løn kun havde indtægterne af det magrere Lindknud sogn. Præstegården i Præstkær var »hel brøstfældig«, så han måtte opføre to nye udhuse og reparere salshuset.

I det hele taget rullede pengene. Præsteparrets deltagelse i et bryllup i Hulvad blev også en dyr fest for dem.

* * *

Torsdag den 22. okt. 1685 var der stort bryllup på den ene af de to gårde i Hulvad, den, der senere fik navnet Overgård. Præstens og andet godtfolk deltog. Man har nok ment, det var for langt for præstens at køre hjem i nattens mulm og mørke. Det ordnedes da således, at de bryllupsnatten skulle sove på nabogården hos Jens Andersens.

»Straks efter måltidet« — det må være aftensmåltidet, der som sædvanligt ved slige fester først indtoges ved midnatstid — fulgte Jens Andersens kone, Anne Mortensdatter, da præstefruen til gården, hvor hun anviste fruens gårdfolkenes egen seng. Kort efter fulgte den ansete Peder Selgesen*) fra Brørupgård præsten derover, og Anne Mortensdatter anviste ham sengen, hvor fruene allerede lå. Anne Mortensdatter slukkede ild og lys og gik atter til festen, og præstens sov ind.

»Mellem midnat og dag« kom da Jens Andersen hjem, ledsaget af ridefogden Niels Rasmussen fra Sønderskov, under hvilket gods Hulvad hørte. Da Jens Andersen opdagede præsteparret i sin seng, blev han gnaven og sagde til sin kone, hvorfor hun ikke havde lagt dem i en »bedre« seng i den vestre stue, som var »ubetagen [ikke optaget] og så hæderlig, at en adelsmand ikke kunne skamme sig ved derudi at ligge«. I sin »fortrydelse« (arrigskab) over ikke at kunne komme i sin egen seng »gav han nogle ord fra sig til sin egen hustru«, hvad åbenbart vil sige, at han skældte hende ud. Han kommanderede hende derefter hen til bryllupsgården efter en kande »Harsleføl«**), han ville skænke for ridefogden. Det er dog et spørgsmål, om de ikke havde fået rigeligt i forvejen!

---

*) Han kaldes også Peder Vognsen Selger.

**) Haderslev øl var bekendt for sin godhed.

Selv havde han sat sig på skorstensfoden, mens fogden sad på en stol. Hvordan bataljen mellem gårdmanden og præstens derefter tog sin begyndelse, fremstilles ret forskelligt af de to parter. Jens Andersen forklarede, at mens konen var henne efter øllet, stod hr. Morten og frue op, gik hen til ham, og fru Kirsten sagde: »Din skielm, vil du fortryde på, en præstemand skulle ligge i eders seng!« Hvorpå hun overfaldt ham, hjulpet af hr. Lime. Præsten bevidner derimod omstændeligt, at han »aldrig havde ringeste ord til onde med Jens Andersen, hans hustru eller nogle af hans, ej udi brylluppet, langt mindre nogensinde tilforn, førend han i hans dybeste søvn udi en ærlig mands hus, som [hvor] han formente at skulle ligge udi rolighed . . . blev slæbt i hans hår af sengen, en ildklove, som forne Jens Andersen havde i hånden ved den liden ende«, ville han slå med, og da fru holdt sin hånd imellem, fik hun »en stor slag« på hånden, hvorpå Jens Andersen greb hende i håret og »kastede hender over sig« og ned bag stolen, Niels Rasmussen sad på, så hun var »nød til at verge sit liv«.

Bortset fra de sidste sætninger synes præstens forklaring om anledningen til slagsmålet at være sandheden nærmere end gårdmandens. Jens Andersen har nok været så arrig over at se præstefolkene optage pladsen i sin seng, at han åbenbart har fjernet dem på en ublid måde. I skildringen af kampens videre forløb, hvor hr. Lime kun vil indrømme, at fru nok gav Jens Andersen »et par dask med hænderne«, tør vi ikke følge hans forklaring. Et syn over den mishandlede viser mere end et par dask! Her vil vi derfor høre Jens Andersens fremstilling.

Han beretter, at efter at fru Kirsten havde bebrejdet ham hans fortrydelighed over at se en præstemand i sengen, greb hun ham »udi hovedet og trekket ham ud

på gulvet [og] slog så hr. Morten hannem med en spade, og hustruen banket først bagdelen af hans hoved imod jorden. Hr. Morten trinede imidlertid i hans ansigt og mund med hans sko, så derefter udgik blod, og hustruen træde [trådte] ham over hans gemecht [kønsdel] så vel som andre steder på kroppen, bankede omsider hans ansigt imod jorden . . . slog hannem siden så længe, at han ej kunne sanse, hvorledes han videre blev medhandlet«. Påstanden om, at hr. Morten slog ham med en spade eller trådte på ham, benægtede hr. Morten, ja, han ville aflægge ed på, at det gjorde han ikke. Det er da heller ikke troligt. Der har vel slet ikke stået en spade i opholdsstuen, og det er måske tvivlsomt, at hr. Morten havde nået at få sko på.

Men manden var slemt medtaget. Endnu mere end tre uger senere kunne han ikke komme til tings. Da han blev synet af fire mænd, var han blå og blodig i ansigtet og blåslagen på armenes ydersider. Da de bad ham trække af klæderne for at kunne besigtige kroppen, sagde han: »Jeg kan intet for skams skyld; jeg er så tråden og sparket over min mave og gemecht, at jeg ikke kan lade mig se.« Han var sådan tilredt, at han »hverken kunne holde for eller bag«, d. v. s. urin og afføring afgik uden kontrol.

Sagen var for flere tingdage på Gørding-Malt herreders ting. 7. jan. 1686 afsagde herredsfogden dommen. Det hed heri, at ingen af parterne havde ført vidner, og både hr. Morten og Jens Andersen havde for deres eget vedkommende aflagt ed på deres uskyld, mens hr. Mortens hustru ikke havde befriet sig ved ed, ja slet ikke var mødt i retten trods stævning, derfor dømte han hende til inden 6 ugers forløb at betale af deres fælles bo 3 × 40 lod sølv — »såsom ingen anden anvises den gerning«. Mulkten blev altså 60 rdl., mange penge dengang.

Jens Andersen genvandt sin førlighed og overvandt sin vrede mod præsten. Han var nemlig med til hr. Limes begravelse.

Fru Kirsten blev ikke ved med at holde hånden over sin præstemand, i alt fald ikke en beskyttende hånd. De levede mere og mere ulykkeligt sammen og endte i fattigdom. Det gik hr. Morten på nerverne, og til sidst fandt man ham hængt i sit studerekammer. Kongen gav tilladelse til, at han måtte begraves i stilhed på kirkegården. Fru Kirsten skældte, slog og sparkede løs på følget, og til nabopræsterne, som kom for »at gelejde« liget til jorden, sagde hun: »I kommer at gøre det, rakkeren skulle gøre og have penge for.« Rakkeren skulle begrave selvmordere.

Var det for at udrydde en mistanke om, at ikke han, men hun var den skyldige? Provsteretten rejste ialtfald en sag mod hende, hvori hun var mistænkt for at have myrdet manden. Men det er ikke oplyst med sikkerhed, hvem det var, der til sidst knyttede knuden på strikken.

H. K. Kristensen.

Kilder: O. Nielsen: Malt Herred, 142 f; Vilh. Bang: Fra jydsk Præstegårde, Jy. Saml. X, 97-115, derefter gengivet i Aug. F. Schmidt: Brørup Sogns Historie, 220-26; Malt hds. tb. 1681 17/6, Gørding-Malt hds. tb. 1685 29/10, 19/11, 3/12, do. 1686 7/1.

FRA GØRDING-MALT HERREDERS TINGBØGER

Da Jernved skulle betale prinsessestyr. Den 6. maj 1680 blev der holdt et kongeligt bryllup på herregården Skottarp i Halland. Her blev den danske prinsesse Ulrika Eleonora gift med det svenske riges hårdhændede genrejser Carl XI. Skønt det var lige efter den blodige krig med Danmark, vandt hun det svenske